

Zájem o sociologii literatury, která se má odvozovat z nových komunikativních modelů literatury, svědčí o úporné snaze po „pořádku“ v literárních hodnotách a také po pevnějších, exaktnějších kritériích literární axiologie. „Nová sociologie“ by však měla vzít v úvahu také dlouholetý vývoj imanentních metod a nejen hermeneutiku a komunikativní estetiku. Jedině tak se může vyhnout chybám svých sociologických předchůdkyň, které byly v některých prostředích přímo tragické jak pro vědu, tak pro její pěstitele.

Ctirad Kučera jubilující

Mezi čerstvými sedmdesátníky jsme nedávno překvapivě mohli přivítat známého slavistického badatele a vysokoškolského pedagoga doc. PhDr. Ctirada Kučera, CSc., ředitele Ústavu slovansko-germánských studií Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. O tom, že ona „překvapivost“ není jen pouhý bonmot, jímž zpravidla zdobíme jubilejní medailony, svědčí mj. skutečnost, že významné životní výročí nezastihuje jubilanta ve stavu pasivního bilancování, ale uprostřed čínorodé práce a zájmu o všechny problémy, jimiž se soudobá slavistika, literární komparatistika i kvalitativně se měnící dimenze a formy dialogu kultur (mj. právě i v tradičním slovansko-germánském pohledu) zabývají.

Životní a profesní dráha docenta Kučery, v níž dominuje více jak čtyřicetileté pedagogické působení na vysokých školách, v nemalé míře ilustruje peripetický vývoj české poválečné slavistiky a především rusistiky (na niž byla slavistika dlouhodobě de facto redukována). Narodil se 14. listopadu 1931 v Praze. V r. 1957 absolvoval překladatelské oddělení tehdejší Vysoké školy ruského jazyka a literatury, studium si vzápětí doplnil učitelskou způsobilostí pro obory ruština a čeština a širší slavistickou „základnou“ znalostí srbochorvatštiny a ukrajinštiny (jde mj. o postup, který dnes znovu – jsouce poučení vývojem světové slavistiky – „objevujeme“). Následovalo studium v interní aspiranturě u prof. B. Ilka se zaměřením na starou ruskou literaturu a paralelně i počátky vysokoškolského pedagogického působení. Z Prahy odešel nejprve do Liberce, poté do Ústí n. L., kde dosud (třicet pět let) pracuje. Dynamický start však byl razantně pozastaven. Za postoje v r. 1968 upadl – tehdy vedoucí katedry cizích jazyků samostatné Pedagogické fakulty – v nemilost s omezením činnosti. (V té době už ale získal doktorát a obhájil kandidátskou práci na téma *Staroruský Domostroj – legenda a skutečnost*, která je dosud ojedinělou českou analýzou této významné památky ruského středověkého písemnictví i kultury, absolvoval rovněž půlroční stáž v Leningradě, kde navázal úzký kontakt s prof. D. S. Lichačovem.) Až po téměř dvacetileté pauze mu bylo umožněno se habilitovat (habilitaci ihned po změně vysokoškolského zákona potvrdil řádným řízením v r. 1991). Krátkodobě pak působil jako proděkan pro vědu a zahraniční styky s výrazným podílem na transformaci ústecké Pedagogické fakulty

v dnešní Univerzitu J. E. Purkyně, operativně zpracoval koncepci Ústavu slovansko-germánských studií, jehož ředitelem se po úspěšném konkursním řízení stal.

Pedagogická činnost doc. Kučery je velmi blízkce propojena s jeho činností badatelskou. Dominuje v nich nejen vzpomenuý zájem o starší ruskou literaturu, ale i o literaturu klasickou a novější, stejně jako o otázky uměleckého překladu spolu se širší komparatistickou a kulturně-vztahovou problematikou. Připomeňme si alespoň některé výstupové počiny, které jubilatovy snahy ilustrativně dokládají.

Vzpomenutá práce o staroruském *Domostroji* vyprovokovala řadu dlíčích studií (jedna byla mj. publikována i ve *Wiener slavisches Jahrbuch*), nicméně připravený výběrový překlad dané památky nemohl po zákroku politických míst v době normalizace vyjít. O fundovaném pohledu na staroruský *Domostroj* svědčí mj. i skutečnost, že na základě pozvání akademika Lichačova o něm Kučera přednášel v Akademii věd SSSR.

Bezespory k silným stránkám jeho osobnosti patří činnost, kterou víceméně tradičně nazýváme základní výzkum. Mám na mysli především analýzu a srovnávání pramených dokumentů. Je pravda, že některé z nich by se daly prostorově lokalizovat do severočeského regionu, nicméně bylo by ale velmi krátkozraké domnívat se, že se v nich jedná o omezeně pojímaný regionalismus. Kučerovy postřehy totiž vždy svými závěry časoprostor regionu vysoce překračují a už několik desetiletí svým zřetelným přesahem do zobecněné roviny tak vlastně anticipují chápání regionalismu jako integrální části celku, tzn. přistupují k regionálním jevům kultury a literatury s perspektivou jejich soudobé interpretace.

Domnívám se, že v obecném pohledu je nutno připomenout ještě jeden příznačný rys jubilatovy badatelské práce. Leitmotivem všech jeho přístupů k rusko-české problematice byla vždy příslovečná snaha o vrcholnou **objektivitu a nadčasový nadhled**. Kolegové, kteří jeho publikace znají už delší dobu, si to uvědomovali zejména v minulém dobovém kontextu, v němž se řada konjunkturálně laděných prací nedokázala v literárně komparatistických, případně jen v tzv. „vztahových“ úvahách povznést za hranici apoteózního hledání rusko-české příbuznosti a lineárního chápání jednotlivých jevů ruské kultury jako nezpochybnitelných etalonů pro přístupy ke kultuře české. Docent Kučera si i v této situaci dokázal udržet střízlivě hodnotící odstup, v němž nebylo obtížné identifikovat ani onu jennou hodnotící ironii, kterou zpravidla spojujeme s vysokým uměním a kterou právě díky složitému vývoji ruské společnosti tak dobře známe z uměleckých výpovědí největších představitelů ruské literatury. Mám mj. na mysli jeho dvě knihy *Po cestách přátelství* – 1982 a *Cesty daleké a blízké* – 1986, monografii *Alexandr Fadějev a Československo* – 1976, kterou vydal společně s M. Zahrádkou, práci na vysokoškolských skriptech, desítky odborných statí, recenzí a zpráv v českých i zahraničních odborných časopisech a sbornících, řadu vystoupení na mezinárodních i domácích vědeckých konferencích, sympoziích a kongresech atd.

Se stejnou objektivní poctivostí přistupoval jubilant po celá dlouhá léta i ke vzpomenué práci vysokoškolského pedagoga, především ve vztahu ke studentům, k práci s nimi na přednáškách a cvičeních, k jejich počátečním krokům v literárněvědném bádání i k vedení diplomových prací. Kromě toho nemůžeme na jeho bilančním kontě přehlédnout několik zdařilých překladů (srov. např. *Krymské legendy* – 1975, A. Sacharov: *Stěpan Razin* – 1979, M. Alexejev: *Neslavé údolí* – 1981, J. Bondarev, *Hledání*

pravdy – 1986 aj.), iniciativně bohatou činnost ediční, kterou zejména v poslední době v malém a dělném Ústavu slovansko-germánských studií nejen iniciuje, řídí, ale i sám garantuje. Za krátkou dobu existence jeho ústav např. vydal 31 publikací; vzpomeňme (z pohledu literárněvědné slavistiky) alespoň jedno z posledních „bilancujících“ děl nedávno zesnulého doc. PhDr. M. Jehličky, CSc., *Lev Tolstoj – vypravěč a vizionář* (1999) aj. A ještě bychom se měli alespoň zmínit o organizaci vědeckých konferencí a o letní škole slovanských studií, případně o záměrech, které svou realizací předěl magické sedmdesátky překračují. Víím, že v současnosti jde především o seriál článků s problematikou *komunikace v období globalizace, o ruské emigrantské literatuře u nás* (zejména – K. Čcheidze, N. A. Teffi aj.), o k vydání připravený cestopis Jiřího Tektandra z Jablonného „*Iter Persicum*“ – putování od dvora Rudolfa II. k Borisi Godunovi a odtud k perskému šáhu Abdásovi, o referát na slavistické sympozium v Sankt Peterburgu v r. 2001 věnovaný problematice *Jevgenije Gessena* aj.

Třebaže jsem se v úvodu skromného medailonu záměrně hodlal vyhnout bilančnímu charakteru svého zamyšlení, přece se mi to příliš nezdařilo. Přiznám se ještě, že v osobnostních rysech doc. PhDr. Ctirada Kučery s potěšením řadu let nacházím nejen vzácné spojení skromné nadhledové noblesy a uvážlivé rozvahy s uměním hledat i nacházet, ale současně i jemný cit pro rozlišování podstatného od věcí méně významných, stejně jako ono věčné trpké chápání relativnosti našich počinů. Zejména proto bych rád chtěl čerstvému sedmdesátníkovi, upřímně a přátelsky popřát, aby ještě dlouho toto mnou poněkud anticipované vzpomenujte skutečné bilancování životní, pracovní a profesní dráhy mohl ještě dlouho nejen odsouvat, ale i doplňovat novými fakty. Přeji mu k tomu jménem kruhu jeho blízkých, přátel, kolegů (nepochybně i jeho žáků) nejen pevné zdraví, ale i pohodu, narušovanou jen onou známou lákavou naléhavostí nového setkávání s literárními texty, artefakty i pouhými fakty, která jej dosud životem provázela.

Oldřich Richterek